

2614

2615

2616

24583

84

\$-85

ԼԷՕ ԹԱՔՍԻԼ

9(46)

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԳԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՃԻԶՈՒԹՆԵՐՈՒ

ԻՐԵՆՅ ՈՃԻՐՆԵՐԸ, ԱՄԲԱՐՇՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

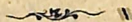
ԵՒ

ԱՐՏԱՔՍՈՒՄՆԵՐԸ

Թարգմանեց

Յ. Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ

1910

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԳՐԱՏՈՒՆ Յ. Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ

ՄԵԾ ՆՈՐ ԽԱՆ, ՎԵՐԻ ՅԱՐԿ, ԹԻԻ 55

Կ. ՊՈԼԻՍ

782

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՏԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՏԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՏԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

563

410

9

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՃԻԶՈՒԹՆԵՐՈՒ

ԻՆԵՍՍ ՏԸ ԼՕՅՈԼԱ

1491.— Ծնունդ ինեա տը Լօյօլայի, Սպանիոյ Պիսքայի զաւառին Կիրոսքօա աւանին լէջ, Սպանիոյ Հաւատաքննութեան վերահաստատիչ՝ Կաթոլիկն Ֆէրտինանտի և իր ամուսնոյն իզապէլի իշխանութեանց օրով:

1521.— ինեա, Պապէլիւնի (Սպանիա) պաշարման միջոցին վիրաւորուելով, հաւատքի կուգայ, Ս. Կուսին ջատագովը կը հանդիսանայ և կրօնական Միաբանութեան մը հաստատումը կը ծրագրէ:

1524.— ինքզինքը վերստին ուսման կուտայ և կուգայ Բարիզ, Սէն-Պարպի քօյէժը, ուր խարազանի պատիժին կ'ենթարկուի ի հասակի երեսուն երեք ամաց:

1533.— Կը իմանայ Բիէն Լըֆլվրի և Ֆրանսուա-Քամիլէի հետ:

1534.— Սալմէրօն, Լէնէս, Պօպատիլլա և Բօտրիկէզ կը միանան ինեայի և երդումով կը կապուին իրարու հետ՝ ձիգութիւններու Ընկերութիւնը հիմնելու համար:

1537.— ինեա վենետիկ կը հաւաքէ իր ընկերները, թուով ինք, և պատգամաւորութիւն մը կը շրջէ:

Հոովմ, խնդրելու համար իր Միաբանութեան վաւերացումը:—Բորթուղալի ժան Բ. Թագաւորին ինդրանօք, ինեաս առաքելութեան պաշտօնով Հնդկաստան կը ղրկէ Քսաւրիէն:

1540.—Ճիզուիթք հանդիսաւորապէս կ'ուխտեն աղքատութիւն, ժուժկայութիւն և հնազանդութիւն. չորրորդ ուխտ մըն ալ կ'ընեն որով յանձն կ'առնեն Պապին հնազանդիլ ամէն բանի մէջ և ամէն տեղ. հաւատքին տարածմանը հաւար: Ասոր հետեւանօք, Պօղոս Գ. Պապը, Դեկտ. 27 թուակիր կոնդակով մը, կը հաստատէ Ճիզուիթներու Ընկերութիւնը:

1542.—Տառն և վեց Ճիզուիթք Բարիզ կուգան, խոովութեանց տեղի կուտան և չեն կրնար ինքզինքնին պաշտօնապէս ճանչցնել տալ:—Պօղոս Գ. Ճիզուիթներու թիւը 60ի մէջ սահմանափակած էր: Կը ջնջէ այս սահմանափակումը և թոյլ կուտայ որ Ընկերութիւնը կրցածին չափ ծաւալ գտնէ:

1547.—Պօպատիլյա կը վոնտուի Գերմանիայէն, Աւկղայուրկի կառավարութեան դէմ խոովայոյզ տետրակներ հրատարակելուն համար:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄՆ

1554.—Բարիզի Խորհրդարանը, թէև ջերմ կաթուղիներէ բաղկացած, կը յուզուի Լօյօլայի ընկերներուն խոովարարութիւններէն և կ'վճռէ Ճիզուիթներու արտաքսումը:

1556.—Ինեաս Հոովմի մէջ կը մեռնի 65 տարեկան: Լէնէս կ'ընտրուի երկրորդ Պետ Միաբանութեան: Ճիզ-

ուիթք կը բարգաւաճին Եւրոպայի զանազան կողմերը, ինչպէս և Հնդկաստանի, Չինաստանի և Ճաբոնի մէջ:

ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

1560.—Կօնզալէզ Սիլվէրիա, Ճիզուիթաց և Բորթուղալի Թագաւորին հաշուոյն լրտեսութիւն րրած ժամանակ բռնուելով, կը գլխատուի ի Մօնօ Թթապա:

1561.—Լէնէս Ֆրանսա կուգայ, ծպտեալ: Դաւեր կը նիւթէ արքունիքին մէջ և Ճիզուիթներու գովեստը կ'ընէ Բուսսիի գօլէժին մէջ: Կը յաջողի վերջապէս՝ անոնց ի Ֆրանսա ազատ մուտքը ընդունել տալ: Արդէն ուրիշ ամէն տեղ ընդունուած էին:

1564.—Բարիզի մէջ կը բանան Քլէրմօնի գօլէժը:

ՊՕՐՃԻԱ ՄԸ

1565.—Մահ ժագ Լէնէսի:—Ֆրանսուա տը Պօրճիա, հռչակաւոր թունաւորիչ և ազգապիղծ Պապին ընտանիքէն, կ'ընտրուի Յրդ. Պետ Ճիզուիթներու:

1567.—Ճիզուիթք կը հաստատուին ի Բէրու (Հարաւային Ամերիկա):

1570.—Անգղիոյ Եգիստրեթ Թագունին, անոնց նենգաւոր հնարքներէն զայրացած, իր պետութեան երկիրներէն կ'արտաքսէ զանոնք:

1572.—Մահ Ֆրանսուա Պօրճիայի:—Էվէրար Մէրքիւրիան կ'ընտրուի 4րդ. Պետ Միաբանութեան:

1578.—Ճիզուիթք կը վոնտուին Բորթուղալէն: Միեւնոյն տարին կ'արտաքսուին նաև Պիճիքայէն:

1580.— Մահ էվերար Մէրքիւրիանի:— Գլոս Ա.
քուսովիւն կ'ընտրուի Ծրդ. Պետ Միաբանութեան:

ՍՈՍԿԱԼԻ ԴԱԻԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ

1581.— Գաբիան, Աքէրվէն և Պրիան՝ իրենց Պետին կողմանէ Անդղիա կը դրկուին, իրենց մուտքը արգելուած ըլլալուն հակառակ: Դաւադրութիւն մը կը նիւթեն՝ Ելիսաբէթ թագուհին տապալելու և բողոքականները Զարդիու նպատակաւ: Դաւր յայտնուելով, կը ձերբակալուին, կը դատուին, զանազան ոճիրներու մէջ իրենց յանցաւորութիւնը կը հաստատուի և Դեկտ. 1ին կը կախուին:

ՍԷՆ-ՊԱՐԹԵԼԷՄԻԻ ԿՈՏՈՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

1588.— Ճիլդուիթք, ի Ֆանսա, կ'անցնին Կիլերուն⁽¹⁾ կողմ, կամակատարք Մէտիսիդներու⁽²⁾ և գլխաւոր հեղինակք Սէն-Պարթէլէմէի⁽³⁾ կոտորածին: Ուժ կուտան Դաշնակցութեան⁽⁴⁾ և կը քարոզեն Հենրիկոս Գ. վհապետին դէմ:

(1) Դուքս Հենրիկոս Կիլ, նշանաւոր եղաւ իր մեղեգին անելութիւնովը բնդդէմ բողոքականաց. սկսաւ Սէն-Պարթէլէմէի կոտորածը՝ սպաննել տալով Գոլլիներ ծովակալը որ բարեկարգութեան կուտակից եղած էր. եղաւ պետ Դաշնակցութեան և Հենրիկոս Գ.ի հրամանաւ սպաննուեցաւ Պլուաի մէջ (Բարիդէն 180 քիլոնէթը):

(2) Մէտիսիդները Ֆլորէնցայի հարուստ վաճառա-

ԱՐՔԱՅԱՍՊԱՆ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1589.— Ճիլդուիթներու արքայապան քարոզութիւնները իրենց պտուղները կուտան: Ժադ Քլէման, կղերական, սաստիկ գրգռուելով, կը սպաննէ Հենրիկոս Գ.ը, թելադրութեամբ Լոյսլայի աշակերտներուն:

Կաններն են որ իրենց երկիրը կառավարեցին 1314էն մինչև 1737, նախ իբրև ընտրեալ պետեր, յետոյ իբրև մեծ-դուքսեր ժառանգական կարգաւ. ասոնք այս փոքրիկ հասարակապետութիւնը մեծ միապետութեանց հաւասար փառաւոր ընծայեցուցին, ծաղկեցնելով զբաղանդութիւնը և արուեստները:

(3) Այսպէս կը կոչուի բողոքականաց այս նշանաւոր կոտորածը, վասն զի տեղի ունեցաւ այն՝ Սէն Պարթէլէմէի տօնին օրը ի Բարիդ, 1572 Օգոստոս 24ին:

(4) Դաշնակցութիւնը կամ Սուրբ Դաշնակցութիւնը Ֆրանսայի մէջ կազմուեցաւ կալուինականներուն ղէմ 1576ին, այն արքունի հրովարտակին առթիւ որ իրենց պաշտամունքին ազատ կիրարկումը կը թոյլատրէր, և երկիրը ամենամեծ չարիքներու մատնեց ամբողջ 17 տարի: Դաշնակցութեան գլուխ կանգնեցան Կիլերը, որոնք թագ կրելու փառասիրութիւնը կը տածէին, և իրեն կոյր գօրծիք եղան՝ կղերին չնորհիւ մոլեռանդացած կաթոլիկները, կատարինէ տը Մէտիսիդի անհետատե սպառնալովութիւնը և Հենրիկոս Գ.ի ապուշ վարմունքը թոյլ տուին որ այդ Միաբանութիւն զարհուրելի կերպով ընդարձակուի: Գրիգոր ԺԳ. Պապը և Սպանիոյ Ֆիլիպ Բ. թագաւորը իրենց բոլոր ուժով պաշտպանեցին զայն. բայց Հենրիկոս Գ. յաղթեց և վերջին հարուածը տուաւ անոր՝ իր ուրացումովը 1593ին:

1592.—Հայր Ժազ Գօթօլէ Բարիզի մէջ արձակ համարձակ կը քարոզէ ընդդէմ Հենրիկոս Դ.ի. Հակահայրենասիրական քարոզի մը մէջ. կը պահանջէ Աօս⁽¹⁾ մը՝ «փրկելու համար երկիրը» ճշմարտապէս ժողովրդական այն միակ թագաւորէն զոր Ֆրանսոս երբեք ունեցած ըլլայ: Նա Հենրիկոս Դ.ը կը կոչէ «Նեոս»⁽²⁾ մը, Հերոդոտոս⁽³⁾ մը. Հոդերերնէս⁽⁴⁾ մը, որոնցմէ ազատիլ

(1) Աօս, Չորդ դատաւոր Իւրայէի, զոր ազատեց Մօսկովիցներու գերութենէն, սպաննելով անոնց թագաւորը՝ Էկլիօնը:

(2) Հռովմայեցի կայսր որ տիրեց 545-ն 68, Նախ խնամութեամբ կառավարեց երկիրը, բայց յետոյ անգուլթ ճիւղ մը եղաւ: Գոկորդէն խեղդել տուաւ իր մայրը, ջուրի մէջ գոյն խեղդելու ի գուր փորձելէ յետոյ: Հրդեհեց Հռովմը՝ Տրովադաի հրդեհին մէկ պատկերը ունենալու համար. և այս ոճիրով ամբաստանեց քրիստոնեայնիւրը. զորս մատնեց ամենասոսկալի տանջանքներու: Իր բանակէն լքուած և ձերակոյտին կողմանէ հասարակաց թշնամի հռչակուած, սուբով սպաննեց ինքզինքը:

(3) Յուդայի վրայ թագաւորեց Քրիստոսէ առաջ 40 թուականէն սկսեալ մինչև Քրիստոսէ ետք Չորդ տարին: Այս ճարտար և քաջ իշխանը միջոց մը փայլ տուաւ իր ազգին՝ փառաւոր գործերով և տաճարին վերաշինութեամբ: Բայց յետոյ անհնազարդելի ոճիրներու մէջ թաթխուեցաւ: Սպաննել տուաւ իր կինը՝ Մարիաման, իր երեք զաւակները, նաև շատ նշանաւոր անձեր, և հրամայեց անմեղներու կոտորածը: Մեռաւ՝ որդերու կեր ըլլալով:

պէտք է ամէն գինով, և ամպիոնին բարձունքէն կը յայտարարէ թէ «կը փափագի որ օտար իշխան մը գայ տիրել վատ Ֆրանսացիներուն վրայ»:

ՀԵՆՐԻԿՈՍ Դ. ԵՒ ՃԻՋՈՒԻԹԲ

ՈՃԻՐՆԵՐՈՒ ՇԱՐԳ ՄԸ

1593.—Հենրիկոս Դ., ձիգուլթներու սպանալիքներէն զարհուրած, կը ստիպուի իբրև խոստովանահայր ընդունիլ Հայր Կողոմնը: Միւս կողմանէ, Նանդի հրովարտակը կ'արձակէ, որ ապահովութեան օրէնք մըն է բողոքականաց համար: Թոյլտուութեան այս հրովարտակը կը կատղեցնէ ձիգուլթները: Բիէռ Պառիէր, Գլէրմօնի գօլէժին վարիչ Գեր. Հայր Վարատի կողմանէ զինուելով, կը փորձէ սպաննել Հենրիկոս Դ.ը:

1594.—Ժան Շաթէլ, աշակերտ ձիգուլթներու և ստուգուած ժեռմիճիայ, իր կարգին կը փորձէ սպաննել Հենրիկոս Դ.ը: ձիգուլթ Ֆրանսայէն կը վաճառին:

1595.—Հայր Կինեառ ծպտեալ Ֆրանսոս կը մտնէ և հօն խռովայոյզ տետրակներ կը ցրուէ Հենրիկոս Դ.ի դէմ: Կը բռնուի և կոէվի հրապարակին վրայ կը կախուի:

1597.—Գլէման Ը. Պապը կը յանդիմանէ ձիգուլթները՝ եկեղեցին խռովելուն համար:

1598.—Սպաննել կուտան Մօռիս տը Նասօ իշխանը և իսլանտայէն կ'արտաքսուին:

(4) Նաբուգոդոնոսոր Ա.ի զօրավարը, որուն զլուխը Յուդիթ կտրեց՝ քունի մէջ եղած ժամանակ (Յս. Գս. 659 տարի առաջ):

1600.—Ճիզուիթք կը գրեն Հենրիկոս Դ.ի և մահ կը սպառնան անոր, եթէ չարունակէ արգելիլ իրենց մուտքը Փրանսական հողէն ներս: Թագաւորը, որուն միամտութիւնը հանրածանօթ էր, աններելի տկարութիւնը կ'ունենայ արտօնել անոնց լռելիայն մուտքն ի մօրանս:

1603.—Խորհրդարանի անդամաց քով Ճիզուիթներուն ի գործ դրած բազմաթիւ մեքենայութեանց հետեւանօք, յայտնապէս ետ կը կանչուին:

ԿԱՐԴԻՆԱԼԻ ՄԸ ԿՈՂՄԱՆԷ ՎՌԵՏՈՒԱԾ

1604.—Ֆրեսերիք Պոռօմէ կարտինալը, այր խիստ առաքինի և իր ժողովուրդէն չափազանց սիրուած, կը յայտարարէ թէ Լօյօլայի հիմնած Միաբանութիւնը ուրիշ բան չէ այլ չարագործներու ընկերութիւն մը: Նա կ'արտաքսէ զանոնք իր եպիսկոպոսական թեմէն և կը փակէ անոնց Պորտայի քօլէճը, որուն մէջ իրենց աշակերտներուն վրայ ի գործ կը դնէին ամենախայտառակ արարքներ:

ՎԱՌՕԴԻ ԳԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

1605.—Գերապատիւ Հարք Ճիզուիթք կառնէ, Օլտքօն, Կրինվէլ, Կաթէզպի և Թէսմօնտ՝ Լոնտրայի մէջ Խորհրդարանը, Թագուհւոյն և նախարարներուն հետ ի միասին, օղբ հանելու ծրագիր մը կը կազմեն: Ասոր համար, ամբողջ տարի մը կ'աշխատին մեծ անցք մը բանալու Խորհրդարանին չէնքին տակ: Նոյեմբերն 1ին, հինգ Ճիզուիթները իրարու հաղորդութիւն կուտան, և կառնէ այս ագօթքը կ'ընէ. «Ո՛վ Աստուած իմ, կոր-

ծանէ՛ այս հերետիկոս ազգը, բնաջինջ ըրէ՛ զայն կենդանական աշխարհէն, որպէս զի կարենանք մենք, ցնծալով և խայտալով, հատուցանել Յիսուսի այն գովութիւնը զոր իրեն կը պարտինք:» Յետոյ կ'երթան իրենց պատրաստած գետնափոր անցքը, ի գլուխ հանելու համար իրենց գարշելի ծրագիրը: Բարեբաղդաբար, դաւադրութիւնը յայտնուած էր: Գեր. Հարք կառնէ, Օլտքօն, Կրինվէլ, Կաթէզպի և Թէսմօնտ կը ձերբակալուին և կախաղանի կը դատապարտուին, իբրև հեղինակ հուշակաւոր «Վառօդի Դաւադրութեան»:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄՆ

1606.—Ճիզուիթք կը մերժեն հնազանդի վենետիկի Ծերակոյտին, որ Հասարակագետութենէն զուրս կ'արտաքսէ զանոնք:

1607.—Պատասխանելու համար, գրգռութիւն յառաջ բերող վճիռով մը, այն արտաքսումներուն որոնց առարկան եղած են գրեթէ ամեն տեղ, Ճիզուիթք կը պահանջեն Պապէն՝ սրբացնել իրենց Ընկերութեան հիմնադիրը, ինեաս Լօյօլան, այսինքն զասել զայն ի շարս սրբոց, որպէս զի հաւատացեալները պարտաւոր ըլլան տաճարներ կանգնել անոր անուամբ:

ՍՈՒՐԲ ԻՆԵԱՍԻ ՅԵՏՈՅՔԸ

1608.—Պապը կը վարանի Ճիզուիթք կը տարածայնեն իբրև թէ հրաշքներ գործուած են ինեաս տը Լօյօլայի մարմինին զանազան կտորներէն, որոնք շատ մը եկեղեցիներու մէջ տարածուած են: Մինչև իսկ

«հրաշագործ մասունք» կը հռչակեն իրենց Ընկերութեան հիմնադիրին յետոյքը:

1609.—Սրբացումն Իսեաս տը Լօյօլայի:

ՍՊԱՆՆՈՒԹԻՒՆ ՀԵՆՐԻԿՈՍ Դ.Ի

ՈՃԻՐՆԵՐՈՒ ԶԱՏԱԳՈՎՈՒԹԻՒՆ

1610.—Ռափայեաք, ձիգութիւններէն թելադրուած և զինուած, կը սպաննէ Հենրիկոս Դ.ը: Միեւնոյն տարին, Գեր. Հայր Մարիանա կը հրատարակէ իր հռչակաւոր գիրքը՝ De l'institution du prince, ուր ջատագովութիւնը կ'ընէ ժադ Քլէմանի և ամէն անոնց որոնք կը սպաննեն՝ եկեղեցւոյ հայրերուն կողմանէ բռնաւոր հռչակուած վեհապետները:

1614.—Ձիգութիւնք, Րիշլիէօի⁽¹⁾ ազդեցութեան շնոր-

(1) Առման Տիւրքէսիս Րիշլիէօ, հռչակաւոր նախարար Լուդովիկոս ԺԳ.Ի, աւելի վախ ազդած էր իր տիրոջ քան թէ անկէ սիրուած: Առաջադրեց ոչնչացնել ներքին խռովութիւնները և խոնարհեցնել Աւստրիոյ արքունիքը. յառաջ քալեց դէպ ի իր այս կրկին նպատակը սոսկալի անողոքելիութեամբ մը, և իր նպատակին հասաւ՝ ջախջախելով մեծամեծները, մարտնչելով Պապին դէմ իսկ և դաշնակցութիւններ կազմելով Հոլանտայի, Անգլիոյ և Շուէտի հետ: Այս մեծ մարդը վերակազմեց ելեւմուտքը, ցամաքի և ծովու բանակներ ստեղծեց, Ֆրանսայի տուաւ քաղաքական գերազանցութիւնը, ծաղկեցուց գրականութիւնը, հիմնեց կաճառը և պատրաստեց Լուդովիկոս ԺԳ.Ի դարը (1585—1642):

հիւ, մեծ վարկ կը վայելէն ի Ֆրանսա: Իրենց գովեստը կ'ընեն կղերէն, ազնուականներէ և ժողովրդեան ներկայացուցիչներէն կազմուած Ընդհանուր Ժողովին մէջ:

ՊԱՊԻՆ ԴԵՍ ՍՊԱՆՆԱԼԻՔ

1615.—Մահ Գլօտ Աքուալիվայի, 5րդ պետ ձիգութիւնոր: Սա ինքն էր որ արձակել տուաւ Ratio Studiorum անուամբ ճանչցուած հրովարտակը, զոր Հաւատաքնութեան Ատեանը ինքն իսկ պարտաւորեցաւ ջնջել տալ: 1604ին, երբ Գեր. Հ. Մօլինա հրատարակեց իր հռչակաւոր գիրքը՝ La Somme de Saint Thomas, որուն մէջ վեր ի վայր կը շրջէր ամբողջ քրիստոնէական վարդապետութիւնը, Պօղոս Ե. Պապը ուզած էր արգելել այս գիրքը. ձիգութիւնք այս միջոցին այնքան զօրաւոր էին որ Աքուալիվա Պետը կեցուց պապական կոնդակին հրատարակութիւնը, Պօղոս Ե. ին գրեւորով սպառնալից նամակ մը՝ որուն մէջ կ'ըսէր անոր թէ «եթէ այս թշնամանքն բնէր Ընկերութեան, ինքը չէր երաշխաւորեր որ 10,000 ձիգութիւններ լուտանք և նախատինք չի տեղան պապական աթոռին դէմ»:

Գլօտ Աքուալիվան եղաւ նոյնպէս որ աւարտեց Ընկերութեան օրինագիրքը:

Միւթիուս Վիթէլնշի կ'ընտրուի 6րդ Պետ Միաբանութեան:

Թ Ո Ւ Ն Ա Ւ Ռ Ո Ւ Մ Ն

1616.—Ժէրօմ Զարովիչ, Բոլոնացի ձիգութիւն, Ընկերութեանէն կ'արտաքսուի: Այս թշնամանքին վրէժը լուծելու համար, կը հրատարակէ Monita secreta, այ-

սինքն այն զաղտնի հրահանգները որոնք ձիզուիթնե-
րուն մասնաւոր օրինակիւրքը կը կազմեն:—Ջարօլիչ կը
մեռնի թունաւորուած:

1618.—ձիզուիթք Պոհեմիայէն կ'արտաքսուին, իբրեւ
հասարակաց անդորրութեան խանդարիչներ:

1619.—Մորավիայէն ալ կը վռնուին միեւնոյն
պատճառաւ:

1621.—Կ'ամբաստանուին իբրեւ քաղաքային պա-
տերազմը յառաջ բերողներ ի Բոլոնիա:

1622.—Ֆրանսուա-Քըսավիէի սրբացումը: Այս
սրբացած ձիզուիթին վերադրուած հրաշքներուն մէջ,
պէտք է յիշել հետեւեալը. «Փոթորիկի մը միջոցին որ
տեւեց երեք օր, իրարմէ հարիւր յիսուն փարսախ հեռու
գտնուող երկու նաւերու մէջ միանգամայն մնաց չա-
րունակաբար, և անոնցմէ միոյն ծառայեց իբրեւ նա-
ւուղիդ:»

ՀԱՒԱՏՔԸ ԴԱՇՈՅՆՈՎ

1630.—ձիզուիթք կը ստիպեն ծեր թիչառը՝ ուրա-
նալ իր քիչ մը ազատական կրօնական կարծիքները,
դաշոյնի տակ ստորագրել տալով անոր իր յետս կո-
չումը:

1631.—ձիզուիթներու մեքենայութիւնները և տղու
գողութիւնները իրենց դէմ արիւնալի հալածում մը յա-
ռաջ կը բերեն ձաբոնի մէջ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԸ՝ ՃԻՋՈՒԻԹՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

1639.—Ֆրանսայի մէջ ժանսէնիւս եպիսկոպոսին
հռչակաւոր գրքին երեւումը:

1641.—ձիզուիթք կը պահանջեն որ ժանսէնիւս
եպիսկոպոսը հերտիկոս հռչակուի և անոր հետ ըստ
այնմ ընթացք տրուի յարաբերութեանց: Եւրոպայի մէջ
կը բռնկցնեն ժանսէնականութեան կռիւը որ անհաշուելի
չարիքներու պատճառ կ'ըլլայ:

1643.—Մալթայէն կը վռնուին:—Մահ Միլիթիւս
Վիթէնշիի, Պետ Միաբանութեան:—Վէնսան ֆարաֆա
կ'ընարուի 7րդ Պետ:

ԽԱՐԴԱԽ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

1646.—Խարդախ անանկութիւն մը կը կազմակեր-
պեն ի Սէվիլ, որովհետեւ արդէն առեւտրական գործե-
րով ալ կը զբաղին:

ԴԱՐՁԵԱՆ ԹՈՅՆ

1648.—Գեր. Հ. Բիէռ ժարիկ կը թողու եկեղեցա-
կան պարեգօտը, բողոքական կ'ըլլայ և իր վաղեմի
եղբայրներուն դէմ կը հրատարակէ ձիզուիթը գլխաւոր
քեան ընտրելի վրայ անուշով գիրք մը:—Կը մեռնի
թունաւորուած:

1649.—Մահ վէնսան ֆարաֆայի:—Ֆրանսուա Բիւ-
քօլոմիին կ'ընտրուի 8րդ Պետ Միաբանութեան:

1651.—Մահ Բիքօլոմիին:—Ընտրութիւն Ս. Ղէք-
սանդր Կոթիֆըլտօի, 9րդ Պետ:

1652.—Մահ Կոթիֆըլտօի:—Կօզլին Նիքէլ կ'ընտ-
րուի 10րդ Պետ Միաբանութեան:

1656.—Մեծն Բասգալ ձիզուիթներուն դէմ կը
հրատարակէ իր հռչակաւոր Lettres Provincialesը:

ԲՕՌ-ՌՈՒԱՅԱԼԻ ՔԱՆԴՈՒՄԸ

1661.— Ճիզուրիթք կը յաջողին ԲՕՌ-ՌՈՒԱՅԱԼԻ⁽¹⁾ քանդման հրամանագիր ձեռք բերել: Բասգալ և իրեն բարեկամ ուրիշ իմաստասէրներ կը մեկուսանան:

1664.— Մահ Կօզլին Նիքէլի:—Ընտրութիւն ժան-Բօլ Օլիվաի, 11րդ Պետ Միաբանութեան:

1681.— Մահ Օլիվայի:— Ընտրութիւն Շառլը տը Նօյէլի, 12րդ Պետ:

1682.— Յայտարարութիւն Յրանսայի կղերին, Պօսիւէէն⁽²⁾ խմբագրուած, նուիրագործելու համար գաղղիական եկեղեցւոյ ազատութիւնները: Ճիզուրիթք, ճի-

⁽¹⁾ ԲՕՌ-ՌՈՒԱՅԱԼ տէ Շան 1204ին հիմնուած է Բարիդի եպիսկոպոս Օտօն Սիւլիէ, տղայոց դաստիարակութեան նուիրուած կրօնաւորութիւններու համար: Բայց յետոյ այս կրօնաւորութիւն իրենց բնակութեան համար Բարիդի մէջ ԲՕՌ-ՌՈՒԱՅԱԼ տը Բարի անունով ուրիշ վանք մը ընտրած ըլլալով, ԲՕՌ-ՌՈՒԱՅԱԼ տէ Շանը 1636ին նշանաւոր դիտուններու յատկացուեցաւ: Ասոնք, գրական և գիտական պատուական գրքերու հեղինակներ, 1656ին այս հաստատութեանէն արտաքսուեցան իբրեւ ժանսէնիսիներ: Վերջնական քանդումը տեղի ունեցաւ 1710ին, հրամանաւ թագաւորին, որ իր խոստովանութիւնը Լը Թէլիէ Ճիզուրիթին՝ ազգեցութեան տակ էր:

⁽²⁾ Ժազ Պօսիւէ, Յրանսայի գրագէտ և պերճախօս բեմբասաց, ծնած է ի Տիփօն 1627ին. եպիսկոպոս Գօնպօֆի 1669ին. մեռած է 1704ին: Հռչակաւոր են իր Դամբանականները, իր Քարոզները, իր Տիեզերական Պատմութիւնը, և այլն:

ւազ կեղծաւորներ, լրբութիւնը կ'ունենան իրենց ստորագրութիւնը գնելու Պօսիւէի և Ֆէնըլօնի ստորագրութիւններուն տակ: Յայտնի է թէ Ճիզուրիթք յետոյ ինչպէս յարգեցին իրենց երդումը:

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՔՍՈՐԻ

1685.— Ճիզուրիթներու, և գլխաւորաբար Լուզովիկոս Ժ.Ի խոստովանահայր Հայր Լաչէզի թելադրութեամբ, Նանթի հրովարտակը⁽¹⁾ կը ջնջուի: Այս անքաղաքագիտական յանդուգն որոշում պատճառ կ'ըլլայ որ 80,000 է աւելի ճարտարագէտ և արհեստաւոր ժողովուրդ մէկ անգամէն Գերմանիա և Զուիցերիա կը գաղթեն, իրենց հետ այս երկիրներու մէջ մտցնելով նաև ամէն տեսակ արհեստ և ճարտարագործութիւն:

Հայր Լաչէզն էր դարձեալ, որ Լուզովիկոս Ժ.Ի բոլոր տարբուսիներուն ճրագը բռնելէ յետոյ, հաւանեցուց զանրկայ՝ ամուսնանալու Մէնթընօնի հետ: Թագաւորին մէկ ուրիշ տարբուսին, Մօնթէզպան, այս Հայր Լաչէզի համար կ'ըսէր թէ «բնական կարիք հոգալու աման» մըն էր:⁽²⁾

1686.— Մահ Շառլը տը Նօյէլի:— Ընտրութիւն Թիրզ Կօնզալէզի, 13րդ Պետ Միաբանութեան:

⁽¹⁾ Նանթի հրովարտակը, որ 1598ին Նանթ քաղաքին մէջ Հենրիկոս Դ.ի կողմանէ շնորհուեցաւ, բողոքականներուն կուտար՝ կաթոլիկներուն հետ համա-հաւասար միեւնոյն իրաւունքները:

⁽²⁾ La chaise de commodité. բնական կարիք հոգալու աման. բառախաղ կրօնաւորին անուան հետ:

1594.—Ճիզուիթք դատապարտել և արգիլել կուտան ժանսէնիւսի զազափարներուն կուսակից Քէզնէլի մէկ գերբը:

1705.—Մահ Կօնզալէզի.—Ընտրութիւն Միշէլ-Անժ-Թամպլերինի, 14րդ Պետ Միաբանութեան:

ԳԵՐԵՋՄԱՆԱՏԱՆ ՄԸ ՊՂԾՈՒՄԸ

1709.—Ճիզուիթք Բօռ-Ռուայալի գերեզմանատունը կը պղծեն և իրենց հալածանքը կը տարածեն մինչև մեռած ժանսէնիսդ իմաստասէրներուն վրայ:

1713.—Պապը կը հաւանի բանադրել Ճիզուիթներուն թշնամիները: Իւնիժենիքիս ըստած Կոնդակը կը հրատարակուի: Անմիջապէս յետոյ կը հրատարակուին ճիզուիթական լրբութիւններ պարունակող տասը հազար հատորներ և բիւրաւոր նամակներ ընդգէժ այս խեղճ ժանսէնիսդներու:

Ս. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՏՐՈՒՒ

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՄԲ

Յաջորդ տարիներու մէջ, ճիզուիթ քահանաներ հոգեվարք ժանսէնիսդներու վերջին հաղորդութիւնը կուտան բռնի, զինուորականներու աջակցութեամբ:

Միեւնոյն տարին, Գեր. Հ. Ժովանսի, Հռոմի մէջ Ճիզուիթներուն պատմութիւնը գրելով, մարտիրոսներու կարգը կը դասէ Յրանսայի թագաւորներուն սպաննիչները:

1722.—Մեծն Պետրոս, հռչակաւոր հիմնադիրը ուսական կայսրութեան, իր երկրէն դուրս կ'արտաքսէ ճիզուիթները:

1730.—Մահ Թամպլերինի.—Ընտրութիւն Յրանսու Բէցի, 15րդ Պետ Միաբանութեան:

ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՀԱՅՐ ԵՒ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՂՈՒՂԻ

1731.—Դատաւարութիւն Ճիզուիթ Գեր. Հ. Ժիրարի: Հայր Ժիրար 48 տարեկան խոշոր կայտառ մարդ մըն էր, որ Թուլոնի ծովային թագաւորական վարժարանին վարիչ անուանուած էր: Իր խոստովանողուհիներուն կարգէն էր Գաթէոն Գատիէռ, 18 տարեկան, պարկեշտ ընտանիքի զաւակ և հազուագիւտ կերպով գեղեցիկ: Հ. Ժիրար անոր մէջ յառաջ բերած էր անբնական փոփոխութիւն մը որ անոր առողջութիւնը խանգարած էր: Ամէն օր կուգար տեսնելու աղջիկը: Այս վերջինը շատ անգամներ անպատշաճ դիրքերու մէջ գտած էր իր խոստովանահայրը: Սա, օր մը, յանուն երկնային արդարութեան, իր բոլոր հագուստները հանած՝ անոր տուած էր, և յետոյ, անոր փարած էր ետեւի կողմէն, խոստանալով միշտ առաջնորդել զայն դէպ ի գերագոյն կատարելութիւն: Եւ որովհետև կը վախնար որ մի գուցէ իր սէրը գէշ հետեւանք ունենայ, ժամանակ առ ժամանակ անոր ըմպելիք մը կուտար որ արեան մեծ կորուստ կը պատճառէր անոր: Յետոյ զայն տարած էր Օլիուսի վանքը, Թուլոնէն մէկ փարսախ հեռու, ուր արածունուած էր առանց վկայի տեղանելու զայն. հոնկէ, զայն բերած էր Պասթիտ: Այս յարաբերութիւն սկսած էր գայթակղութիւն յարուցանել:

Երբ Հայր Ժիրար Մարսէյ կը գտնուէր, Պրէսթի նախագահը Օրիորդ Գատիէռը արգելափակեց Իւրսիւլինսի մէջ, ուր աղջիկը երկու քահանայ խնդրեց խոս-

տովանելու համար: Յայտնեց ինչ որ անցած դարձած էր իր և իր առաջին խոստովանահօր միջև: Հ. Ժիրար, որուն սէրը այն ատեն կատաղութեան փոխուեցաւ, Գատիէոը ամբաստանեց իբրեւ պոռնկացած, և կրօնաւորուհիները անոր դէմ զրգոնեց: Գործը յանձնուեցաւ էքսի Սորհրդարանին: Ձերբակալման հրամանագիր մը հանուեցաւ դժբաղդ Գաթէոինի և այն ատեն զայն խնամող կարմիլեան կրօնաւորաց(1) գլխաւորին դէմ: Գալով Ժիրար ձիգութիւն, սա ընդհակառակը ազատ թողուեցաւ: Գաթէոին Գատիէո, իբրեւ պետական բանտարկեալ, առաջնորդուեցաւ Օլիուսի վանքը, ուր ամէն բան մերժուեցաւ իրեն, մինչև իսկ պառկելու համար անկողին մը: Յետոյ էքս բերուեցաւ: Հայր Ժիրար, իր հարցաքննութեան մէջ, պատասխանեց թէ Գատիէո ամէն օր հաստատ կերպով կ'ըսէր իրեն թէ պիտի մեռնէր, թէ իր ամբողջ արիւնը կը կորսնցնէր, և թէ ինք հաւանած էր տեսնելու անոր կղկղանքը: Բայց իր առջև փաստեր դրին ապացուցանող թէ ինք կախարդած և մալորեցուցած էր աղջիկը, և թէ ինք յանցապարտ էր չարադիւթութեան, հանգստականութեան, հողեկան ազգապղծութեան, վիժման (այս սոսկալի իրողութիւնը հաստատուած ըլլալով) և վկայներու հրապուրման ոճիրներով: Ընդհանուր դատախազը, 1731 Սեպտեմբեր 11ին, պահանջեց որ Գատիէո դատապարտուի՝ հրապարակաւ իր յանցանքը խոստովանելու և թողութիւն խնդրելու Ս. Փրկիչ եկեղեցիին դրան առջև, և հոն կախուի և խեղդուի: Բայց դատավճիռը իր եղբակացութեանց համա-

(1) Ասոնք գուլպայ չեն հագնիր, այլ միայն սանդալ կամ հողաթափ:

ձայն չը տրուեցաւ, և ինչ որ ամենէն աւելի զարմանալի է, խարդաւանուած խեղճ աղջիկը այդ վիճակին մէջ մօրը յանձնուեցաւ, և Հայր Ժիրար ազատ արձակուեցաւ: Հարիւր ազնուական քաղաքացիներ առ ի պահպանութիւն ուղեկից եղան Գատիէոի, իր եղբայրներուն և կարմիլեան կրօնաւորաց գլխաւորին, բանտէն մինչև իրենց բնակարանը: Հ. Ժիրար գաղտագողի խոյս տուաւ, բայց ժողովուրդը ճանչցաւ զայն և նախատակոծ ըրաւ:—Հայր Ժիրար մեռաւ բաւական յառաջացեալ տարիքի մէջ, ձիգութիւն Հայրերու մէկ վանքը քաջուած, որոնք չի դադրեցան ամենամեծ պատկառանքը տածելէ այս խայտառակ սրիկային, իրենց ընկերով, նկատմամբ:

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

1732.—Ի Բարիզ, Սէն Մէտառի գերեզմանատան յօշոտուած միսերը: Յուզումն և խռովութիւնք: Ծիգութեան հրաշքներ որոց կը ստիպուի միջամտել ոստիկանութիւնը:

1743.—Պէնզի Իտալիոյ մէջ կը կազմակերպէ Մամիլլէոնիերու աղանդը:

1750.—Մահ Յրանսուա տը Բէցի:—Ընտրութիւն ինեսս վիսքօնթի, 16րդ Պեպ Միաբանութեան:

ՆՈՐ ԽԱՐԴԱՆ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

1753.—Խարդախ սնանկութիւն Գեր. Հայր Լափալէդի:

ՊՈՌՆԿԱՆՈՑՆԵՐ ԿԸ ՊԱՀՆԵՆ

1754.—Մատրիտի մէջ երեւան կ'ենէ Ճիզուիթնե-
րուն կողմանէ հաստատուած և անոնց վարչութեան
ներքեւ գտնուող սլոնկանոց մը: Ոստիկանութիւնը կը
փակէ զայն, ի մեծ յուսահատութիւն բազմաթիւ կեղծ
ջերմնաւոր տիկիներու որ հոն կ'երթային՝ գաղտնա-
պէս ինքզինքնին մարմնաւոր մեղքերս յանձնելու հա-
մար:

ՃԻԶՈՒԹ ՄԸ ԹԱԳԱԻՈՐ ԿԸ ՊՍԱԿՈՒԻ

1755.—Ճիզուիթ մը ինքզինքը Բարակուայի թա-
գաւոր հռչակել կուտայ, Նիքօլա Ս. անուամբ:— Մահ
ինեաս վիսքօնթիի, և ընտրութիւն Լուի Սանթիւրիօ-
նիի, 17րդ Պետ Միաբանութեան:

ՄԻՇՏ ՈՃԻՐՆԵՐ

1757.—Տաթիէնս, Ճիզուիթ եղբայր, կը փորձէ
սպաննել Լուդովիկոս Ժե.ը, դանակի հարուած մը տա-
լով սրտին, այն վայրկեանն երբ իր կառքը կը մտնէր:—
Մահ Սանթիւրիօնիի, և ընտրութիւն Լուան Րիչիի,
18րդ Պետ Միաբանութեան:

1758.—Բորթուգալի թագաւորը կը սպաննուի՝ Ճիզ-
ուիթներուն նիւթած մէկ դաւադրութեան հետեւանօք:

1759.—Կը վռնտուին Բորթուգալէն, ինչպէս վաղնա-
ուած էին Բարակուայէն և ուրիշ տեղերէ:

1761.—Բարիզի Խորհրդարանը զատական հետա-
պնդումներու կը սկսի Ճիզուիթներուն դէմ:

1762.—Խորհրդարանը կ'որոշէ զանոնք իսպառ հե-
ռացնել Ֆրանսայէն:

ՊԱՊԻ ՄԸ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄԸ

1773.—Գլէման Ժ. Պապը Ճիզուիթներու Միա-
բանութիւնը անվաւեր կը հռչակէ: Կը մեռնի թունա-
ւորուած:

Ահա՛ թէ Լուի Պլան Ինչպէս կը պատմէ այս ոճիրը:

«Երբ իրենց առաջարկուեցաւ իրենց կանոնադի-
րները բարեփոխել, իրենց Պետին՝ Րիչիի պատասխանը
հաստատելու միայն ծառայեց իրենց անզուսպ հպարտու-
թիւնը. (Մենք երկրի վրայ տէր չըլլա՞նք. աւելի լաւ
է մեռնինք)», բացազանչեց հա:

«Ի՞նչ պատահեցաւ այն ատեն:

«Պատմաբան մը, որ յեղափոխական չէ անշուշտ,
Պ. տը Սէն-Բուիէսդ, կը պատմէ թէ, Գլէման Ժ. հա-
ղիւ թէ ստորագրած էր Ճիզուիթներու դէմ վճիռը,
անզգալօրէն խորհրդաւոր ցաւերու մատնուեցաւ: Մա-
հացու զեզնութիւն մը տարածուեցաւ իր դէմքին վրայ,
աչքերը փոքր ինկան, անսովոր տագնապ մը այլափո-
խեց իր նայուածքին արտայայտութիւնը, և եկաւ
վայրկեանը յորում օտար ղեսպանները իրենց առջև ու-
րիշ բան չունեցան բայց եթէ ուրուական մը, ոգի մը:

«Առանձնութիւն կը փնտռէր. կը տեսնէին անոր
թափառիլը, աննպատակ, իր պալատան սրահներուն
երկայնքը:

«Բժիշկները, խորհրդակցելով, չի ծածկեցին իրենց
կասկածները, և հիւանդին քանի մը խօսքերէն ալ
կարելի եղաւ հետեւցնել թէ ինքն ալ անգիտակ չէր

իր դժբաղդութեան պատճառին: Մեռաւ վերջապէս, սոսկալի չարչարանքներու մէջ:

«Ի՞նչ մահով մեռաւ: Բժիշկները, կ'ըսէ Պ. ար Սէն-Բրիէսը, շատ ցած խօսած էին այս մասին: Բայց յոգարկաւորութեան հանդէսը շատ բարձր խօսեցաւ: Թոյնը մատնեց ինքզինքը: Ոսկորները ծառի մը կեղեւին պէս թերթ թերթ բաժնուեցան, և փորոտիքը պայթեցուցին զիրենք պարունակող ամանը: Մորթը հազուստներուն փակած մնաց: Գլխուն ամբողջ մազերը, սոսկալի բան, մնացած էին թաւիչէ բարձին վրայ: Ծիզուիթք իրենց վրէժը լուծած էին:»

1775.—Մահ Լօռան Րիցցիի, և ընտրութիւն Թատէ Պրօզօգօվիսքիի, 19րդ Պետ Միաբանութեան:

1783.—Կատարինէ Բ. ապաստանարան մը կուտայ Ծիզուիթներուն Ռուսիոյ մէջ:

1801.—Պիոս Է. Պապը Ծիզուիթներու Ընկերութիւնը կը վերահաստատէ՝ մի միայն Ռուսիոյ համար:

1814.—Յայտնապէս կը վերահաստատէ զայն ամբողջ աշխարհի համար:

1816.—Աղեքսանդր Զարը զանոնք կ'արտաքսէ ուսական կայսրութեան սահմաններէն դուրս, և Բորթուկալի Ժան Զ. թագաւորը կը մերժէ զանոնք իր երկրին մէջ ընդունիլ:

1818.—Ֆրիպուրկի նահանգը, ի Զուիցերիա, իր մէջ կ'ընդունի Ծիզուիթները:

1820.—Մահ Պրօզօգօվիսքիի, և ընտրութիւն Լուի Ֆօրթիի, 20րդ Պետ Միաբանութեան:— Ծիզուիթք Սպանիաէն կ'արտաքսուին:

1824.—Ծիզուիթք տէր կ'ըլլան Հոռմի մեծ գօլէ-ժին, ի չնորս Պապին հաճոյակատարութեան:

1828.—Մարգինեաք նախարարը փակել կուտայ Ֆրանսայի մէջ ճիզուիթական հաստատութիւնները:

1831.—Այնչափ կը թախանձեն կը պաղատին Հոռմի մէջ որ յակամայից նոր վանք մը կը կառուցուի իրենց համար քաղաքին շրջափակէն դուրս:—Մահ Լուի Ֆօրթիի, և ընտրութիւն Ժան Րութանի, 21րդ Պետ Միաբանութեան:

1834.—Ծիզուիթք Մալինի (Պելճիգա) մէջ կը հիմնեն Համալսարան մը որուն ամբողջ ուսուցչական մարմինը կը բաղկանայ մի միայն իրենց Ընկերութեան անդամներէն:

1840.—Կը վոնտուին Հարաւային Ամերիկայի զանազան տէրութեանց երկիրներէն, ուր իրենց մեքենայութիւնները կը զայրացունեն ժողովուրդները:

1844.—Զուիցերիոյ Շրվից և Լիւցէրն նահանգները կ'ընդունին զանոնք:

1846.—Քրէթինօ-Ժօլի, Ֆրանսացի գրագէտ, կը ստորագրէ Ծիզուիթներու դրուատական մէկ պատմութիւնը՝ վեց հատորէ բաղկացեալ:

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՅԱՐՈՒՅԱՆԵՆ

1847.—Քաղաքային պատերազմ Սիւնաէրպընտի— Ծիզուիթք կը դրդեն Ֆրիպուրկի, Զիւկի, Լիւսէոնի, Շվիցի, Իւնդէրվալտի, Իւրիի և Վալէզի նահանգները՝ բաժնուելու Զուիցերիոյ միւս նահանգներէն, որոնք բողոքական են, և զէնք առնելու մայր հայրենիքին դէմ: Արիւնը հեղեղանման կը հոսի այս փոքրիկ տէրութեան մէջ, որ մինչև այն ատեն այնչափ հանդարտ և այնչափ սիրով փարած էր իր ազատութիւններուն:—Վերջապէս,

Տիւֆուր զօրապետը հրամանատար զուիցերիական Ռաշ-
նակցութեան բանակներուն, կը նուաճէ Կապստամբու-
թիւնը, և Ազգ. ժողովը կը վճռէ ձիգութիւններու ար-
տաքսուծը ամբողջ Զուիցերիայէն: — Եւ սակայն անկից
ի վեր, Լօյօլայի աշակերտները զանազան անուններով
վերստին մտած են երկու կամ երեք կաթնիկ նահանգ-
ներ, որոնք թոյլատու կը գտնուին անոնց նկատմամբ:
1848. — Աւստրիա կ'արտաքսէ ձիգութիւնները: —
Պիոս Թ. ինքն իսկ զանոնք կ'արտաքսէ Հոռմէն, ուր
գարշելի եղած են ժողովուրդին:

ՊԱՏԻՆԿԷ ԶԱՆՈՆՔ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ

1849. — ձիգութիւնը վերստին Հոռմ կը մտնեն, Լուի-
Նարոլէօն Պօնաքարդի յանդուգն արշաւանքին հետե-
ւանքով:

1853. — Մահ ժան Բութհանի և ընտրութիւն Բիէո
Պէքսի, 22րդ Պետ Միաբանութեան:

1859. — Խորհրդաւոր մահ էօփէն Սիւրի, հեգինակ
Թափառական Հրեային, հակաձիգութեան վէպ: — Կը
տարածայնուի, և ո՛չ ոք կը հերքէ, թէ էօփէն Սիւ-
թունաւորուած է:

ՄՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆՅ ՅԱՆԿԸ (ՍԻԼԼԱՊԻՒՍ)

ՊԻՈՍ Թ. ՃԻԶՈՒԹՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔԻՆ ՄԷՋ

1864. — ձիգութիւնը յաջողած ըլլալով գէպ ի իրենց
գրաւել Պիոս Թ. ք, որ անոնց ձեռքին մէջ պարզ մեքե-
նայ մը կը դառնայ, անոր ստորագրել կուտան Մոլորու-
թեանց Յանկը կամ Սիլլապիւսը, որ պատերազմի ճի-

ւաղային հրատարակութիւն մ'է յառաջդիմական, զի-
տական և իմաստասիրական ամէն զաղափարներու դէմ:

1869. — Պիոս Թ. մասնաւոր Հովուական Թուղթով
մը մշտնջենաւորապէս կը սրբագործէ գօլէթ մը զոր
ձիգութիւնը կը հիմնեն, իրենց Միաբանութեան անդամ-
ներէն զրազէտներ պատրաստելու համար, որպէս զի
անոնք՝ մամուլը արդի միջոցներով պաշտպանեն եկեղե-
ցին և ձիգութեան Ընկերութիւնը:

1866. — Սուրբ Պետրոսի եկեղեցական ժողովը կը
գումարուի ձիգութիւններու նախաձեռնութեամբ, որուն
մէջ՝ եպիսկոպոսք, Լօյօլայի ղաւնդաւորաց ճնշման ներ-
քե, կը հռչակեն Պապին անսխալականութիւնը:

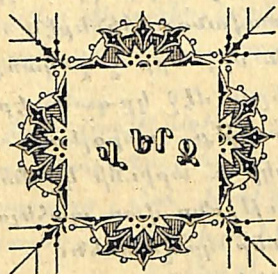
1872. — Գերայարգելի ձիգութիւն հայր մը օծիկը ձեռք
կուտայ իրեն խոստովանող հիներէն սիոյն հետ, բարձր
դասակարգէ տիկին մը, երբ շոգեկառքի մը մէջ անբա-
րոյական արարքներու մէջ կը գտնուէր հրապարակաւ:

1873. — ձիգութիւնը քարօլեան ապստամբութիւնը
արծարծելով, կրակի և արիւնի կը մատնեն Սպանիան,
և այս ապստամբութիւնը վառ պահելու համար՝ առաս-
պելական գումարներ կը վատնեն:

1876. — Ժէրմինի կոմսը, ձիգութիւններու աշակերտ
և անոնց փաստաբանը, ինչպէս նաև փոխ-նախագահ
Կաթոլիկ Բարեգործական Հաստատութեան, օծիկը ձեռք
կուտայ, երբ ի Բարիդ, Շան Պէլիզէի մէկ միզանոցին
մէջ անպարկեշտ արարքներու անձնատուր եղած էր ար-
հեստով արուամոլներու վրայ: Կը դատապարտուի երկու
ամիս բանտարկութեան, իր անունը կը ջնջուի փաս-
տաբաններու շարքէն և կը հրաժարեցուցուի Բարիզի
Ընդհանուր Խորհրդականի պաշտօնէն:

1880 Մարտ 29. — Ժիւլ Կրէվի, նախագահ Ֆրան-

սական Հասարակապետութեան, վճռագիր մը կը ստորագրէ՝ Ծրանսայի զանազան վանքերուն մէջ խմբուած ձիգուլիթներուն ցրուումը հրամայող։ Այս վճռագիր գործադրութեան կը դրուի նոյն տարւոյ Յունիս 29ին։

ՅՈՎՆԱՆ Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆԻ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ

1. ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ. —
ԱՅՐԲԵՆԱՐԱՆ-ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ. Բնակւոյն եւ դիրա-
գոյն մեթոս կարդալ գրելու։ Գիր եւ քնքերցում
համընթաց։ Խոստրագիր 1.50 Լր.
2. ԻՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. Դասագիրք ընթերցանու-
թեան եւ բնական ու բնապատմական նախ-
նական ծանօթութեանց 3 Լր.
3. ԱՅՐԲԵՆԱՐԱՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ՅՐԱՆՍԵՐԷՆ
ԼԵԶՈՒԻ. Գիրուսոյց մեթոսով։ Տղայոց եւ չափա-
հասներու համար 1.50 Լր.
4. ՊԶՏԻԿԵՐՈՒՆ ԵՐԳԱՐԱՆԸ. Հաւաքածոյ Ման-
կապարտէզի երգերու։ Դասագիրք ընթերցանու-
թեան եւ Արասանութեան՝ Մանկապարտէզնե-
րու, Նախապատմական կարգերու եւ Տար-
րական Դասընթացի համար 3 Լր.
5. ՊԶՏԻԿԵՐՈՒՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ. Պատ-
կերագար . Յասակագիծերով եւ Բարեսններով։
Մանկապարտէզներու, Նախապատմական կարգերու
եւ Տարրական Դասընթացի Ա. տարւոյ համար։
Դ. տարւոյ հիմնովին բարեփ. 3 Լր.
6. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ. Տարրական Դասըն-
թացի (Ա. եւ Բ. տարի). Պատկերներով եւ Բարեսն-

ներով : Բ. Տպագրութիւն բարեփոխուած . 4 Ղր.

7. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐՃ. Դասընթացք .
Պատկերազարդ . Բնական եւ Քաղաքական . Ճոխ
Ժանօրութիւնք աշխարհի հինգ մասանց բնական
եւ ձարսարուեստական արտադրութեանց եւ
վանառականութեան վրայ : Մեծադիր . Երես
200 7 Ղր.

8. ՀԱՄՐ ԲԱՐՏԷՄԵՐ. Աշխարհագրութեան եւ
դասերու վարժութեանց համար . 100 հատր 20 զր.

9. ՊՁՏԻԿՆԵՐՈՒ ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ. Պատկե-
րազարդ . Մանկապարտէզներու եւ Նախապա-
րաստական կարգերու համար 3 Ղր.

10. ԹՈՒԱԳԻՏ. Տարր . Դասընթացք Ա. սարի 3 „

11. „ „ „ Բ. „ 3 „

12. „ Միջին „ Գ. „ 4 „

13. „ „ „ Դ. „ 4 „

14. „ Բարձր „ Ե. եւ Զ. „ 12 „

15. „ Ընդհան. տեսլ. եւ գործ. „ 15 „

16. ԱՐՈՒԵՍՏ ՏՈՄԱՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ վանառա-
կանական Գիտելիք . Պարզ տումար եւ կրկնա-
տումար : Ամէն մարդ կարող է ինքն իրեն սորվիլ
կարն ժամանակի մէջ : Վարժարանաց համար
յարմարագոյն դասագիրքն է իր պարզութեամբը
եւ դիւրուայց մեթոսովը 6 Ղր.

17. ՆԱԽԱՏԱՐԵՐՔ Գործնական երկրաչափու-
թեան եւ Գծագիտութեան . Տարրական եւ Միջին
Դասընթացք . 125 պատկերներով 4 Ղր.

18. ՏԱՐԵՐՔ Գործնական երկրաչափութեան .
Բարձր . Դասընթացք . Ա. սարի . 246 պատկ. 6 Ղր.

19. ՏԱՐԱԿԱՆ ՍԿԶՈՒՆՔ ԳՐԱՀԱՇՈՒՈՅ .
Թուաբանական խնդրոց լուծմանը համար կի-
րարկուած . Պարզ բացատրութիւններով . 3 Ղր.

20. ՆՈՅՆԻՆ ԲԱՆԱԼԻՆ Ի պէտս Ուսուցչաց 3 „

21. ԳԱՆՁ ԻՐԱԳԻՏԱԿԱՆ. Առ աջօք ուսուցումն .
300է աւելի պատկերներով . Տարր . Դասընթ սցի
համար . Իրագիտութեան դասագիրքերու նորա-
գոյնը եւ ընդհանրագոյնը 5 Ղր.

22. ՀԱՅԵԼԻ ՎԱՐՈՒՅ ԵՒ ՅԱՌԱՋԱԳԻՄՈՒԹԵԱՆ .
Միջնորդ հաղորդակցութեան ընդ մէջ դպրոցի
եւ տան : Ամէն աշակերտի համար անհրաժեշտ 50 փ.

23. ՆԻԻԹ. Հանդէս Բանասիրական , Ուսում-
նական եւ Մանկավարժական . 4 պրակ . 10 Ղր.

24. ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Կ. Պօլսոյ եւ Երջակայից
(սպասած)

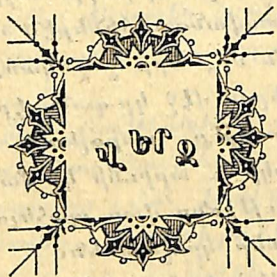
ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ Է ՇԵՏԵՒԵԱԼ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԿԱՆԱՑԻ ՎԱՏԱՍԵՐՈՒՄ. Կիրն՝ անցեալին եւ
ներկային մէջ . գեղեցկասիւ պատկերներով . Հե-
ղինակ՝ Տր. Բօլ սր լէկա . Թրգմ. Ֆրանսերէնէ
Ա. Գ. Ա. 10 Ղր.

ՃԻԶՈՒԻԹՆԵՐՈՒ Լիակատար եւ ժամանա-
կագրական Պատմութիւն . Իրենց ոմիրները , ամ-
բարեւորութիւնները եւ արտաբանումները : Հեղինակ՝
Լէօ Թափիլ . Թարգմ. Յ. Գ. Փայագաշեան . 60 փր.

սական Հասարակապիտութեան, վճառչիր մը կը ստո-
րագրէ՝ Ծրանսայի զանազան վանքերուն մէջ խմբուած
Ճիզուիթներուն ցրուումը հրամայող: Այս վճառչիր
գործադրութեան կը դրուի նոյն տարւոյ Յունիս 29ին:

ՅՈՎՆԱՆ Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆԻ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ

1. ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ. —
ԱՅՐԲԵՆԱՐԱՆ-ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ: Բնակ և ել դիրա-
գոյն մեթոս կարդալ գրելու: Գիր ել քնքերցում
համընթաց: Խոռոհազիր . . . 1.50 Ղր.
2. ԻՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ: Դասագիրք ընթերցանու-
թեան ել բնական ու բնապատմական նախ-
նական ծանօթութեանց . . . 3 Ղր.
3. ԱՅՐԲԵՆԱՐԱՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ՅՐԱՆՍԵՐԷՆ
ԼԵԶՈՒԻ: Գիրուսոյց մեթոսով: Տղայոց ել չափա-
հասներու համար . . . 1.50 Ղր.
4. ՊԶՏԻԿԵՐՈՒՆ ԵՐԳԱՐԱՆԸ: Հաւաքածոյ Ման-
կապարտէզի երգերու: Դասագիրք ընթերցանու-
թեան ել Արասանութեան՝ Մանկապարտէզնե-
րու, Նախապատմական կարգերու ել Տար-
րական Դասընթացքի համար . . . 3 Ղր.
5. ՊԶՏԻԿԵՐՈՒՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ: Պատ-
կերագարդ. Յատկագիրքներով ել Բարձրներով:
Մանկապարտէզներու, Նախապատմական կարգերու
եւ Տարրական Դասընթացքի Ա. տարւոյ համար:
Դ. տարւոյ հիմնովին բարեփ. . . 3 Ղր.
6. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ: Տարրական Դասըն-
թացք (Ա. եւ Բ. տարւոյ). Պատկերներով եւ Բարձրա-

ներով : Բ. Տպագրութիւն բարեփոխուած . 4 Ղր.

7. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐՁ. Դասընթացք .
Պատկերազարդ . Բնական եւ Բաղափական . Ճոխ
ժանօթութիւնք աշխարհի հինգ մասանց բնական
եւ ձառնարուեստական արտադրութեանց եւ
վաճառականութեան վրայ : Մեծադիր . Երես
200 7 Ղր.

8. ՀԱՄՐ ՔԱՐՏԷՍՆԵՐ. Աշխարհագրութեան եւ
դասերու վարժութեանց համար . 100 հատը 20 ղր.

9. ՊԶՏԻԿՆԵՐՈՒ ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ. Պատկե-
րազարդ . Մանկապարտէզներու եւ Նախապատ-
րաստական կարգերու համար 3 Ղր.

10. ԹՈՒԱԳԻՏ. Տարր . Դասընթացք . արի 3 ,,

11. » » » » Բ. » 3 ,,

12. » » Միջին » Գ. » 4 ,,

13. » » » » Դ. » 4 ,,

14. » » Բարձր » Ե. եւ Զ. » 12 ,,

15. » » Ընդհան. տեսլ. եւ գործ. » 15 ,,

16. ԱՐՈՒԵՍՏ ՏՈՄԱՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ վաճառա-
կանական Գիտելիք . Պարզ տուած եւ կրկնա-
տուած : Ամէն մարդ կարող է ինքն իրեն սորվիլ
կարն ժամանակի մէջ : Վարժարանաց համար
յարմարագոյն դասագիրքն է իր պարզութեամբը
եւ դիւրութեամբ մեթոսովը 6 Ղր.

17. ՆԱԽԱՏԱՐԵՐՔ Գործնական երկրաչափու-
թեան եւ Գծագիտութեան . Տարրական եւ Միջին
Դասընթացք . 125 պատկերներով 4 Ղր.

18. ՏԱՐԵՐՔ Գործնական երկրաչափութեան .
Բարձր . Դասընթացք . Ա. արի . 246 պատկ. 6 Ղր.

19. ՏԱՐԱԿԱՆ ՍԿԶՔՈՒՆՔ ԳՐԱՀԱՇՈՒՈՅ .
Թուաբանական խնդրոց լուծմանը համար կի-
րարկուած . Պարզ բացատրութիւններով . 3 Ղր.

20. ՆՈՅՆԻՆ ԲԱՆԱԼԻՆ Ի պէս Ուսուցչաց 3 ,,

21. ԳԱՆՁ ԻՐԱԳԻՏԱԿԱՆ. Առ աշօք ուսուցումն .
300է աւելի պատկերներով . Տարր . Դասընթացք
համար . Իրագիտութեան դասագիրքերու նորա-
գոյնը եւ ընտելագոյնը 5 Ղր.

22. ՀԱՅԵԼԻ ՎԱՐՈՒՑ ԵՒ ՅԱՌԱՋԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ .
Միջնորդ հաղորդակցութեան ընդ մէջ դպրոցի
եւ տան : Ամէն աւակերտի համար անհրաժեշտ 50 փ.

23. ՆԻԻԹ. Հանդէս Բանասիրական , Ուսում-
նական եւ Մանկավարժական . 4 պրակ . 10 Ղր.

24. ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Կ. Պօլսոյ եւ Երջակայից
(սպասած)

ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ Է ՇԵՏԵԿԱԼ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՅ

ԿԱՆԱՅԻ ՎԱՏԱՍԵՐՈՒՄ. Կիրն՝ անցեալին եւ
ներկային մէջ . գեղեցկատպ պատկերներով . Հե-
ղինակ՝ Տր. Բօլ Տր Է՛կլա . Թրգմ. Ֆրանսերէնէ
Ա. Գ. Ա. 10 Ղր.

ՃԻԶՈՒԹՆԵՐՈՒ Լիակատար եւ Ժամանա-
կագրական Պատմութիւն . Իրենց ոմիրները , ամ-
բարեւորութիւնները եւ արտաբանութիւնները : Հեղինակ՝
Լէօ Թափիլ . Թարգմ. Յ. Գ. Փայագաշեան . 60 փր.

ԲՈՂՈՔ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԴԷՄ . Եղիշե՛ Տ . Պո-
ղոսեան 2 Ղր.

ԻՆՁ Կ'ԸՆԷ ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲ . «Բաց ու Գոց»ի
խնդրոյն առթիւ Ազգ. ժողովոյ մէջ արժանանա-
ծ Բանախօսութեան Գննադատութիւնը . Ամուսնա-
կան դատերու մէջ գայթակղայից Զեղծումներ .
Պատրիարքարանի Մաքրագործումը եւ վերակազ-
մութիւնը : Գրեց Յովհ. Մարգարեան, Նախկին
Դատական Գննիչ Հալէպի եւ Ասանայի Կուսա-
կալութեանց 60 Փրյ.

ԿՆՈՁ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ . Հեղինակ՝ Հանրի
Մարիոն . Թարգմ. Կ. Ս. Թուխմանեան . 12 Ղր.

ԾՐԱԳԻՐ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄԱՆՑ . Գրեց Խրիմեան
Հայրիկ . Մելիոն Կիւրնեանի (Հրանդ) Յառաջա-
բանով եւ Հայրիկին գինեկաւիպ պատկերով .
2 Ղր.

ՔՆԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ . Լիակատար Ազգ. երգա-
րան Հայոց 7 1/2 Ղր.

ԱՐՈՒԵՍՏ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶՈՒԹԵԱՆ . Տասն օրէն
ուսանելի . Կ. Բաբարեան 2 Ղր.

ՊԱՐԶ ՔԱՐՈԶՆԵՐ . Ղ. Վրդ. Դսրեան . 10 Փրյ.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ Ընտիր գրուածոց Ազգային եւ
օտար մատենագրաց, Արձակ եւ Ոսանաւոր, աւ-
խարհիկ լեզուաւ, Պատկերազարդ . Միմոն Գաբա-
մանեան . Ա. մասն Միջին Դասընթաց . 5 Ղր.

Բ. » Բարձր » Դ. Տիպ 7 1/2 »

2614

2615

2616

2013

